

DÉNIA, senderisme literari per la costa i la muntanya

Encara que nascuda a València (1892), on durant uns mesos havien residit els seus pares com a servents d'una rica família de Dénia, es trasllada a aquesta ciutat, on habitualment viurà al raval de Baix la Mar. Així, doncs, serà durant el tombant de segle, és a dir, encara durant els millors anys del comerç de la pansa a la Marina Alta, quan transcorreran la infantesa i l'adolescència d'aquesta dona tan singular. Sorpren, en efecte, que una dona d'origens tan humils i sense centres d'estudis pròxims assolira el títol de mestra (Escola de Magisteri de València, 1913) i potser encara més que fóra capaç de llegar-nos una valuosa obra literària, ben interessant sobretot per als que estímem com ella el mar, el camp, les muntanyes i els patrimonis natural i cultural de la Marina Alta.

De primer, aconseguirà plaça definitiva de mestra a la Font de Figuera. Després d'uns anys d'intensa dedicació a l'ensenyament i a la criança dels fills, sobretot a partir dels seu trasllat a València, Maria Ibars s'integrarà en el món intel·lectual del valencianisme i l'embranchida pedagògica renovadora de la II República, i emprendre amb ferma vocació la seua trajectòria d'escriptora, majorment en valencià, malgrat les restriccions i els entrebancs del franquisme.

Com a escriptora, destaquen en la seua producció el recull *Poemes de Penyamar* (1949) i les novel·les *Vides planes* (1962) i *L'últim serv* (1965). El 1992, i Centenari de l'autora, es van reeditar la major part del seus escrits, fins i tot algun d'inèdit, *Els miracles de Teulada*.

EDITA: Institut d'Estudis Comarcal de la Marina Alta (<http://www.iecma.net>, a/e: iecma@iecma.net), amb el recolzament de l'Ajuntament de Dénia. SELECCIÓ DE TEXTOS I COORDINACIÓ: Antoni Prats. FOTOGRAFIES: Antoni Prats, Josepa Gilibert i fons gràfic de l'Arxiu Municipal de Dénia. ASSESSORAMENT GRÀFIC: Josepa Gilibert i Joan Ivars.

IMPRESSA: La Impremta / Gràfiques Colomar. OLIVA - administracio@grafiquesoliva.com

1. Barri de Baix la Mar (Carrer Pont)

ra la festa de Sant Pere i els carrers Pont i Moll estaven en ple aldarull. [...] Les boques de carrer on tenien la festa estaven encades per barreres de redons i cadafals que es tapaven de gent per vore els bous. [...] Arribaria fins al Rasset, [...] passant [...] al barri del poalet. Es dia barri del Posalet perquè les cases sense excusat obligaven a traure les bacinilles per abocar-les a la mar i ho fen dissimuladament clavant-les en un poal. (De *L'últim serv*, cap. XIV)

2. Els magatzems de la pansa

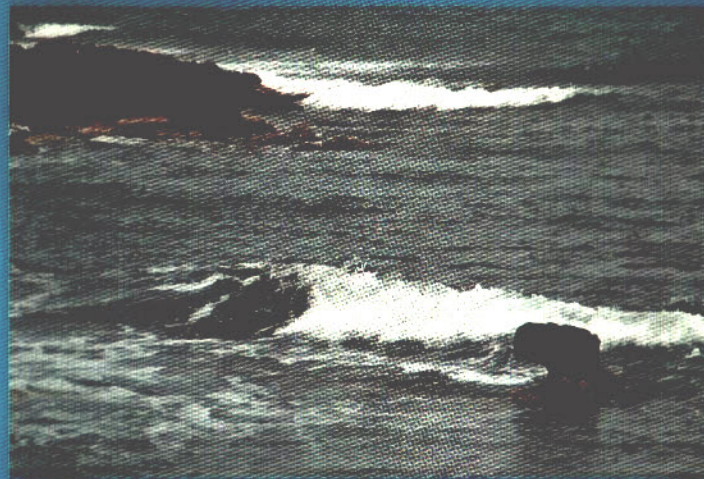
A penes les llums violades de l'alba donaven relleu i color a les roses, s'espavilava la ciutat, més matinera en la "temporada" perquè rar era qui no augmentava les tasques ordinàries amb algun treball de magatzem o a conseqüència d'ell, ja que fins les triades preferien perdre les cases en què servien que deixar d'anar a la pansa. [...] També el magatzem anava obrint els ulls, omplint-se de claroreta [...]. Arribaven els bracers i per les entreobertes portes es ficaven en els penombrosos locals. (*L'últim serv*, cap. III)

3. El comerç de la pansa

Hom no sabia amb exactitud què era un "munturiol". [...] Per als magatzems significava una embarcació gran, mai prou farta de càrrec, que després d'una nodrida escala per altres ports s'enquadraria front a la bocana del de Dénia barrant-lo amb la gallardia policromada d'una silueta colossal, i s'engolia tot el carregament de cada magatzem encara que l'esperaren de gom a gom, veent-se'l continuar tan lleuger i gentil que era promesa i esperança dels que en ell confiaven. (De *L'últim serv*, cap. I)

4. Cala del Gosset (Les Rotes)

Tu, que eres dels aborígens / si en el teu cos vida entrara / i el teu cor es resentira / i tingueres do de parla, / quantes coses em diries / del temps esborrat per ara. / Tu em diries..., tu em diries / un secret que el temps amaga: / com parlaven nostres avis / llengua hui tan menyspreada, / noble parla que era d'àngels / al nostre bressol formada / i que en cantar glòries pròpies / era el cor qui les cantava. (De "Al gosset secular", *Poemes de Penyamarr*)

5. Cala del Gosset (Les Rotes)

La teua llur tan clara / et fa semblant, per miracle, / a un gilliri de plata. / I la mar, per encensar-te, / et llença pulveritzada rutilant, / l'escuma del seu onatge. / Aiguadolç, fonteta amigable, voreta del toll salat, / vols dir-me qui t'ha posat? (De "L'Aiguadolç", *Poemes de Penyamarr*)

6. Torre del Gerro i Cap de Sant Antoni

La ciutat / roman poruga / i coberta per crespons / de lleu boiró / vers la mar s'inclina / per escoltar / la cançó / que li ofrena. En el silenci / remorós / de la nit bella, / des del Cap / vetlla / i amatent, / a tots aplega / la carícia intermitent / dels raigs far. // Aplanat / per la grandesa / i calma tal, / al camp hi ha / una estesa / de vigoria / vegetal. (De "Panoràmica", *Poemes de Penyamarr*)

1. Pou de la Muntanya

Era filla d'aquell terme del Pou de la Muntanya, de la peniplanura que tenia per fanal la blanca caputxa del pou de l'antigor, menjat per les arrels centenàries d'herbes humides, que assenyalava l'encreuament de dos assegadors, sendera de trànsit on es detenien pocs vianants: passaven, despenjaven un poal [...] i el feien baixar [...], l'abocaven en una basseta i anaven al costat a beure del raig que es vessava per un rústec abeurador. (*Vides planes*, cap. VIII)

2. Ermita de Sant Pere (La Pedrera)

-Sou Mare del Desemparats. Ben desemparat ha nascut aquest infant. Sigueu sa mare i ajudeu-me perquè ho siga jo també.

Sota aquesta protecció pensava començar la seua obra. Ja consultaria si el batejava el capellà que deia la missa, de tant en tant, a l'ermita de Sant Pere. (*Vides planes*, cap. II)

3. Ermita del Pare Pere

Pensava en el predicador ardent i en la tradició de la processó de les seues germanes pel Montgó en nit privilegiada, senyal de predestinació per a qui les veia. El cor prenia aquell lloc venerat, aquelles pedres ennoblides per la presència de l'anacoreta fill de la ciutat, on adorava la imatge trobada de Jesús mort, el Jesús Pobre, la primera Santíssima Sang entronitzada allí. Els cantals assenyalsats com a capçalera en aquelles paretetes de cel·la reduïda, ara plenes de sargantanes fugisseres i heura mesquina, aquell silenci respectuós entre despulles històriques, el posaven més endins de si mateix. (*Vides planes*, cap. VI)

4. Cova de l'Aigua

Entraren a beure del naixement ajupint-se sobre les lloses humides i posant la boca al toll, ajudant-se mútuament i sostenint la llumeneta per torn. [...] Es rentaren les mans, pelaren els margallons i, com ja no pluvia, s'assegueren a la terrassa. Què bé s'estava allí, saturant-se de la sentor entranyal de la terra i de l'aire gros de la fresca ploguda! El Montgó exornava l'indret per dues parts amb voladissos cingles -com amples dossers- remorosos d'ocellada gran i per l'endavant es fruïa la majestuosa combinació de mar i terra. (*Vides planes*, cap. VI)

5. Els Campussos

Sempre havia viscut en aquella caseta de situació privilegiada curullaven totes les belleses que fan tan admirables algunes perspectives del terme de Dènia. L'humil campusset de la falda del Montgó solament es comunicava amb el pla per un sendero dregós que bé feia guanyar el panorama que oferia i de prop es veia afavorit, a curt tret, per la carretera de la colònia fet nou. (*De Vides planes*, cap. II)

6. Ermita de Santa Llúcia

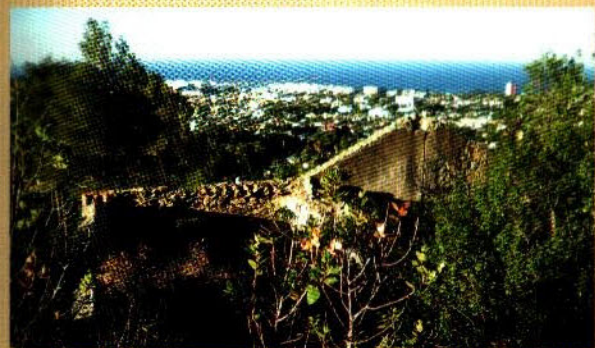

I arribà la jornada de Santa Llúcia i esclatà la dolçaina del pla dels nombrosos entralls del Montgó. Els pans beneïts, tots paramentats de llenç i randes, havien estat repartits després de les misses a l'ermita i aquesta esplendia ufana sota els raigs del sol hivernenc [...] El curt vial que li donava entrada desapareix sota les parapades dels venedors ocasionals que llençaven en cada missa competidora el pregó de llurs fruites i llepolies. [...] Ja marejava un bosc de llumenetes sostenint-se sobre el paviment ple de murtra i unint llurs espetecs al remoreig apagat dels oracles i al soroll mal contingut dels menys devots. [...] La il·luminació desproporcionada al local, donava estranya animació a la imatge. (*De Vides planes*, cap. VII)

A l'ombra del Montgó

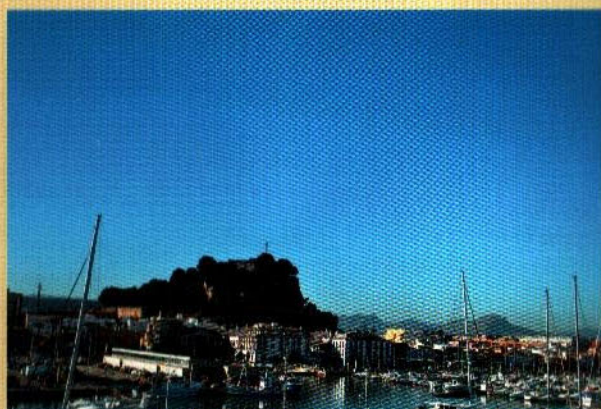

-Voldria ser mariner / i així recórrer el món. // -Jo ser regina d'ací / i en el tossal tindre un tron. // Jo seré ardit. Tornaré / per a donar-te eixe goig. // -No et deixes, no, la contrada. / No abandones mai el lloc. / Per vore món sols caldria / que pujàrem al Montgó. / La terra que s'hi voria, / fora, segur, la millor. (De "Tendror", *Poemes de Penyamarr*)

Anna Maria alçava el cap amb més freqüència per a mirar el camí del Montgó i a l'emsems el dinar que es coïa en l'angle de la caseta i el banquet. Era el guisador de fora, unes níviies paretetes adossades a la caseta on es recerava un foguer de llenya o serradura; un canyisset emblanquit, enganxat per un senzill artifici, se li adaptava com a un paravent. Aquests guisadorets eren l'alleujament de les camperes pels avantatges de tenir-los a la vista i no mosquejar la caseta quan, neta, la deixaven en penombra. (De *Vides planes*, cap. III)

Per vora mar

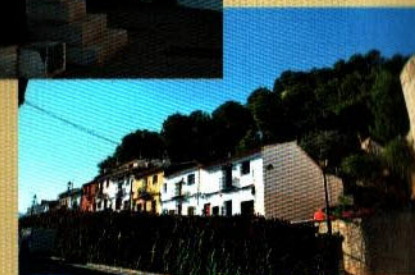
A Dénia m'agrada viure / vora mar, sens dany ni risc, / sentir les flairoses brises / alleujant el sol d'estiu; / gojar les nits estrellades / diamants en fosc safr-; d'entre cormulls de maragdes / sostreure el més dolç raïm / ...l de l'amant Montgó, / el perenne i franc somriure. (De "Constatació", *Poemes de Penyamarr*)

Voreta de la mar hi ha un banc de pedra / on, recolzada, sols hi veig el cel; / lleu teranyina blavosa m'enredra / la mirada en fina claror d'estel. // El cor als ulls, poruc, s'adona, / rep a l'ensem carícia i consol. / La punxa oblidada que dolor li dóna / i encara intenta fer un petit vol. // [...] // El cel, commós, li fa festa entenedrida / i llum i dances van de més en més / i el cor cansat, de retorn de la vida, / la gran lluna que ix adorm en un bes. (De "Compensació", *Poemes de Penyamarr*)

RUTES LITERÀRIES MARIA IBARS IBARS

(1892-1965)

Itineraris per la vida i l'obra de l'escriptora

